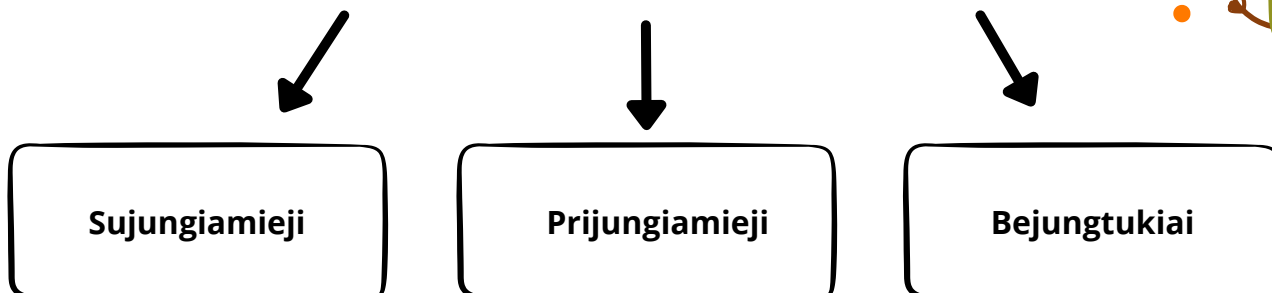

1.2 Sudėtinis sakiny. Pagrindinės skyrybos taisyklės

- Sakinys yra gramatiškai susijusių žodžių grupė, turinti baigtinę intonaciją.
- Sakiniai, turintys du ir daugiau gramatinių centrų, yra sudėtiniai.
- Sudėtiniai sakiniai skirstomi į jungtukinius ir bejungtukius.

Sudėtiniai sakiniai

Sujungiamieji sakiniai yra tokie, kurių dėmenys siejami sujungiamaisiais jungtukais (**ir, ar, arba, o, bet, tačiau, vis dėlto, tik(tai), užtai, todėl, tad, dėl to, tai, taigi**).

1. Raskite šiuose sakiniuose gramatinius centrus ir juos pabraukite.

*Mama ėjo, **o** tėtis važiavo dviračiu.
Matas turi mokytis, **bet** Tomas jam neleidžia.
Ekskursijos vadovė kalbėjo labai įdomiai,
tačiau vaikai jos nesiklausė.*

Prijungiamieji sakiniai yra tie, kurių dėmenys jungiami prijungiamaisiais jungtukais (**kad, jog, ne, kadangi, jeigu, jei**), santykiniais įvardžiais (**kas, koks, kuris, kelintas**),rieveiksmiais (**kada, kol, kaip, kiek, kur, kame**), dalelytėmis (**ar, vos tik, tarsi, tartum**).

*Miške tyvuliavo ežeras, **kuris** buvo labai skaidrus.
Tadas labai norėjo, **kad** tėtis jam padėtų.
Monika nežinojo, **ar** jai pavyks teisingai atlikti testo užduotis.*

Bejungtukių sakinių dėmenys susieti be jungtukų, tik prasme ir intonacija. Bejungtukių sakinių dėmenys atskiriami **kableliu, kabliataškiu, brūkšniu ar dvitaškiu**.

*Dieną saulė švietė, naktį lietus lijo.
Jis ne toks žmogus – niekas jam neįsakinės.
Už lango girdėjosi triukšmas: užė mašinos,
žaidė vaikai.*

1.2 Sudėtinis sakinyss. Pagrindinės skyrybos taisyklės

Sudėtinių sujungiamųjų sakinių dėmenys dažniausiai atskiriami kableliu.

Sujungiamųjų sakinių dėmenys, susieti priešinamaisiais ir paremiamaisiais jungtukais ar jų paskirtj turinčiais žodžiais, yra atskiriami kableliu: *Motina dar ilgai žiūrėjo į jpykusią kaimynę, tačiau toji tik apsisuko, susirinko savo daiktus ir nuėjo.*

Kableliais atskiriami ir sujungiamųjų sakinių dėmenys, sujungti kartojamais jungtukais (pradedant antruoju kartojamu jungtuku): *Nei jis norėjo užėiti, nei kas būtų jo prašęs.*

Sudėtinio prijungiamojo sakinio šalutinis dėmuo visuomet skiriamas nuo pagrindinio nepaisant jo pozicijos pagrindinio dėmens atžvilgiu: šalutinis dėmuo gali eiti prieš pagrindinį dėmenį, po jo arba būti į jį įsiterpęs. Dažniausiai vartojamas neutraliausias skyrybos ženklas tiems dėmenims atskirti yra kablelis. Tais atvejais, kai šalutinis dėmuo įsiterpęs į pagrindinį, jis išskiriamas iš abiejų pusių: *Vaikai tyliai sėdėjo pamokoje, kai į klasę įėjo mokytojas.*

Šalutinis dėmuo išskiriamas kartu su jį pabrėžiančiais ar aiškinančiais žodžiais *ypač, nebent, juolab, juo labiau, būtent, vis tiek, tai yra*: *Reikia smagiai praleisti laiką, ypač kol esam jauni.*

Vienarūšiai šalutiniai dėmenys, sujungti nekartojamais sudedamaisiais ar skiriamaisiais jungtukais ir, ar, arba, neatskiriami: *Atsidėjęs aiškino broliui, kaip pagal medžių šakas nustatyti kryptį ir kaip pagal jų rieves metus skaičiuoti.*

Bejungtukių sakinių dėmenys, kuriais reiškiamas išvardijimas, gretinimas ar priešprieša, paprastai atskiriami kableliu: *Nenueito kelio nenueisi, prabėgusio laiko nesugrąžinsi.*

Reiškiant apibendrinimą, sąlygą, laiką, nuolaidą, neatitikimą, sudėtiniame bejungtukiame sakinyje dažniau vartojamas brūkšnys: *Jis ne toks žmogus – niekas jam neįsakinės.*

Bejungtukių sakinių dėmenys, kuriais reiškiamas aiškinimas, priežastis ir pasekmė, atskiriami dvitaškiu ar brūkšniu: *Už lango girdėjosi triukšmas: užė mašinos, šūkavo vaikai.*

Sudėtinio bejungtukio sakinio dėmens atitikmeniu einantys teigimo, neigimo, sutikimo ir kitų panašių reikšmių žodžiai atskiriami kableliu: *Taip, taisykles dar turėtų pakartoti.*

1.2 Sudėtinis sakiny. Pagrindinės skyrybos taisyklės

Kaip atskirti sudėtinį sujungiamąjį sakinį nuo sudėtinio prijungiamojo?

Sudėtinio sujungiamojo sakinio dėmenys yra tarpusavyje nesusiję: *Tomas dainuoja, o Julius skaito knygas.*

Sudėtinio prijungiamojo sakinio dėmenys yra tarpusavyje susiję. Šalutinis sakiny yra priklausomas nuo pagrindinio: *Berniukas apsidžiaugė, kai mama jį pagyrė (kada berniukas apsidžiaugė?).*

1. Perskaitykite sakinius ir pabraukite sakinių gramatinius centrus.
2. Nustatykite sakinių rūšis. Prie kiekvieno sakinio skliausteliuose parašykite, koks tai sakiny: sudėtinis sujungiamasis (s. s.), sudėtinis prijungiamasis (s. p.) ar sudėtinis bejungtukis (s. b.).

1. Buvo vėlus vakaras, kai susiruošiau išeiti namo. (___)
2. Saulė jau leidosi, o senelis vis dar žvejojo. (___)
3. Vakaras buvo ramus: pūtė švelnus vėjelis, tolumoje buvo matyti besileidžianti saulė. (___)
4. Šventės atėjo, bet vaikai jų nelaukė. (___)
5. Bernardas yra geras muzikantas – niekas jam nepasakys, kaip reikia groti. (___)
6. Vaikai sėdėjo ir žiūrėjo televizorių, kurį neseniai buvo nupirkęs tėtis. (___)
7. Jam pasakė, kad upė šioje vietoje yra labai gili. (___)
8. Arba jūs žaidžiate su mumis, arba mes einame namo. (___)
9. Taip, į mokyklą eisime visi kartu. (___)
10. Gatve važiavo mašinos, tačiau triukšmo didelio nebuvo. (___)

1.2 Sudėtinis sakinyss. Pagrindinės skyrybos taisyklės

3. Perskaitykite sakinius ir sudėkite skyrybos ženklus. Pabraukite sakinių gramatinius centrus.

1. Vaikas neklausė mamos kol neatėjo tėtis.
2. Už lango švietė labai skaišti saulė tačiau lauke buvo šalta.
3. Visi norėjo kažką veikti mama skaityti knygas tėtis važiuoti dviračiu o vaikai žaisti žaidimus.
4. Upė buvo labai srauni todėl vaikai bandydami ją perbristi labai rizikavo.
5. Senelis žvejojo o anūkas kantriai sėdėjo ir laukė.
6. Nei vėjas užė nei saulė švietė.
7. Mama norėjo pagalbos bet vaikai jos negirdėjo.
8. Salėje džiaugėsi visi vaikai šūkavo vyrai plojo rankomis merginos šokinėjo iš laimės.
9. Kambaryje įsivyravo tylą kai į kambarį įėjo nepažįstamas žmogus.
10. Vasara buvo labai šilta tik žmonės kažkodėl ja nesidžiaugė.

4. Sugalvokite ir parašykite po 4 kiekvienos rūšies sudėtinius sakinius.

Prijungiamieji:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Sujungiamieji:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Bejungtukiai:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

1.2 Sudėtinis sakiny. Pagrindinės skyrybos taisyklės

5. Perskaitykite sakinius ir skliausteliuose parašykite, kurie sakiniai vientisiniai (v.), o kurie sudėtiniai (s.). Pabraukite sakinių gramatinius centrus.

1. Lauke žaidė vaikai, danguje skraidė paukščiai, vandenyje plaukiojo žuvis. (___)
2. Saulė lauke švietė, šildė, šypsojosi visiems esantiems prie jūros. (___)
3. Kaip gerai, kad po daugelio metų mes vėl susitikome. (___)
4. Mes skaitėme knygas, laikraščius, žiūrėjome žinias, domėjomės naujienomis. (___)
5. Senelis pasodino medelį, anūkai stropiai juo rūpinosi. (___)
6. Visi žmonės dirbo: vaikai, mamos, tėčiai ir seneliai tvarkėsi sulaukę pavasario. (___)
7. Visi prie laužo sėdėjo, kalbėjosi, dainavo ir šoko. (___)
8. Laivas ramiai jūroje plaukė, tačiau burės plaikstėsi lyg būtų buvusi audra. (___)
9. Sode augo obelis, nokino saldžius ir skanius vaisius. (___)
10. Prasidėjusi už lango pūga pustė sniegą, o šaltis buvo toks stiprus, kad visiems buvo be galo sunku kvėpuoti. (___)

6. Piešdami rodyklę, sujunkite sakinio pradžią ir pabaigą. Perrašykite sakinius ir sudėkite skyrybos ženklus.

Mokytojas paklausė
Pievoje ganėsi žąsys
Mokiniai skaitydami knygas mokėsi
Kitoje kelio pusėje gyveno mergaitė
Kartu gyvendami žmonės supanašėjo
Karšta vasara džiaugėsi visi
Saulė jau buvo pasislėpusi

kurią aš labai gerai pažinojau.
ko mokiniai norėtų išmolti.
kurias močiutė labai mylėjo.
tobulėjo, daug ko išmoko.
bet karštis vis dar buvo stiprus.
vaikai, seneliai ir netgi gyvūnai.
jų poelgiai darėsi vienodi.

